

Anna Sienicka

Nowi przedsiębiorcy?

Streszczenie

Niniejszy tekst ma na celu analizę istniejących prawnych możliwości funkcjonowania organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń – jako przedsiębiorstw społecznych w obecnym stanie prawnym. Analiza ta jest przeprowadzona w oparciu o trzy najbardziej kontrowersyjne kwestie, będące przedmiotem uregulowań prawnych, które są kluczowe dla uznania danej instytucji za przedsiębiorstwo społeczne – przedsiębiorczy aspekt działalności, ograniczenia w dystrybucji zysków, społeczny charakter celów działalności.

O autorce

Anna Sienicka – członek zarządu Fundacji Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych. Pracownik merytoryczny projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”. Koordynator projektu EQUAL Partnerstwo dla aktywizacji zawodowej Romów przez narzędzia gospodarki społecznej, w którym FISE jest partnerem. Absolwentka Wydziału Prawa i Administracji na Uniwersytecie Warszawskim. Obecnie kończy studia MA Uniwersytetu Lancaster „Gospodarka a społeczeństwo” (*Economy and Society*) w Ośrodku Studiów Społecznych przy Instytucie Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk.

Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych (FISE) jest organizacją pozarządową założoną w 1990 roku. Jej misją jest wspieranie publicznych i prywatnych służb zatrudnienia w coraz lepszym działaniu na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i poszukujących pracy. FISE wypełnia tę misję poprzez wsparcie merytoryczne oraz lobbing na rzecz rozwiązań systemowych z zakresu usług zatrudnienia. W obszarze zainteresowań FISE znajdują się również podmioty ekonomii społecznej, które pomagają swoim beneficjentom w powrocie na rynek pracy. FISE jest administratorem projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”.

Spis treści

Wstęp	4
Rozwiązania angielskie i włoskie	5
Warunki polskie	7
Przedsiębiorczy aspekt działalności	8
Ograniczenie dystrybucji zysku	11
Społeczny charakter celów działalności	12
Uwagi końcowe	13
Bibliografia	14

Wstęp

Borzaga i Defourny, w konkluzjach książki *The Emergence of Social Enterprise* (powstałej w wyniku badań *Targeted Socio-Economic Research* przeprowadzonych przez sieć badawczą EMES Network) wymieniają brak odpowiedniej dla przedsiębiorstwa społecznego formy prawnej jako jedną z trzech barier rozwoju tych instytucji w Europie. Pełne „rozpoznanie prawne” tej formy zdaniem Borzaga i Defourny ma znaczący wpływ na: konsolidację przeróżnych innowacyjnych rozwiązań organizacyjnych; chroni prawa klientów tych przedsiębiorstw; wspiera rozprzestrzenianie się tej formy działalności; zapobiega izomorfizmowi.¹ Natomiast Caffaggi wyróżnia cztery funkcje prawa konstytuującego specjalną formę prawną dla przedsiębiorstw społecznych, są to funkcje: legitymizująca, selekcyjująca, regulacyjna oraz promocyjna.²

Pojawienie się przedsiębiorstw społecznych w Europie spowodowało proces zmian w tradycyjnym trzecim sektorze. Ten proces związany jest z prowadzeniem przez trzeci sektor nie tylko działalności redystrybucyjnej, ale także ekonomicznej. W działalności przedsiębiorstwa społecznego najistotniejszy jest wymiar przedsiębiorczy i produkcyjny działalności organizacji *not-for-profit*.

1 Borzaga Carlo and Defourny Jacques Conclusions Social Enterprise in Europe: a diversity of initiatives and prospects, in: Borzaga Carlo and Defourny Jacques (eds.) *The Emergence of Social Enterprise*, Routledge, London 2004, str. 365-366.

2 Za Caffaggi cyt. w: Iamicelli Paola The Italian experience: a legal framework in progress, w Borzaga Carlo, Spear Roger (eds.) *Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in development and transition countries*. Edizioni31, Trento, Italy, 2004.

Rozwiązania angielskie i włoskie

Przekształcenia w tradycyjnym trzecim sektorze zaowocowały w przypadku niektórych państw europejskich rewizją dotychczasowych uregulowań. We Włoszech w 1991 roku ustanowiono formę prawną spółdzielni socjalnej, najnowsze zmiany dotyczące zdefiniowania przedsiębiorczości społecznej przyjęto natomiast w regulacji z 2005 roku. W Portugalii w roku 1999 ustanowiono formę prawną w postaci spółdzielni socjalnej z ograniczoną odpowiedzialnością. W Belgii w 1995 roku wprowadzono formę przedsiębiorstwa o społecznych celach działalności. We Francji w 2003 roku spółdzielnię dobra społecznego, w Anglii spółkę *Community Interest Company* (CIC).

Ze względu na ograniczoną objętość niniejszego opracowania opisane pokrótce zostaną tylko dwa uregulowania: włoska definicja przedsiębiorczości społecznej i angielska spółka *Community Interest Company* (CIC).³

We Włoszech rozwój przedsiębiorczości społecznej spowodował potrzebę wydania ustawy z 13 czerwca 2005 r. nr 118, zobowiązującej rząd włoski (zwłaszcza włoskie ministerstwa pracy polityki społecznej, przemysłu, sprawiedliwości, spraw wewnętrznych, współpracy) do wydania rozporządzeń, których celem jest włączenie do systemu prawa włoskiego instytucji przedsiębiorstw społecznych, przede wszystkim włączenie instytucji przedsiębiorstwa społecznego do regulacji dotyczących: sektora usług społecznych, organizacji pozarządowych (fundacji i stowarzyszeń), spółek, spółdzielni oraz wszystkich innych norm odnoszących się do sfery społecznej.

Powyższa regulacja definiuje przedsiębiorstwo społeczne w szczególności jako prywatną organizację non-profit, wykonującą głównie stałą działalność ekonomiczną związaną z produkcją, wymianą dóbr i świadczeniem usług

społecznych, której celem jest rozwiązywanie problemów społecznych.

Rozporządzenia, o których mowa powyżej, powinny odnosić się do założeń i zasad, w oparciu o które funkcjonują włoskie przedsiębiorstwa społeczne. Wśród tych założeń i zasad najważniejsze to:

- Dostarczanie usług i dóbr szerokiej rzeszy odbiorców, nie tylko członkom czy partnerom – w obszarach o szczególnym znaczeniu społecznym.
- Zakaz dystrybucji (nawet pośredniej) zysków, nadwyżek, kapitału, funduszy i rezerw wśród administratorów, członków, pracowników czy udziałowców. Celem tego zakazu jest zagwarantowanie niespekulacyjnego charakteru uczestnictwa w działalności przedsiębiorstwa.
- Nakaz reinwestowania zysków czy nadwyżek w realizację celów społecznych oraz w celu zwiększania aktywów przedsiębiorstwa.
- Struktura organizacyjna zapewniająca niezależność, wykluczająca możliwość jakiegokolwiek kontrolowania przedsiębiorstwa społecznego przez publiczne czy prywatne przedsiębiorstwa komercyjne (lub też wywierania na nie wpływu).

W Anglii przedsiębiorstwo społeczne nie jest definiowane poprzez formę prawną, w jakiej jest prowadzone, ale poprzez swoją misję społeczną, która z kolei warunkuje sposób zarządzania, własności oraz dystrybucji zysku wypracowywanego w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą. Departament Handlu i Przemysłu w swoich dokumentach zdefiniował przedsiębiorstwo społeczne (*social enterprise*) jako „biznes o głównie społecznych celach, którego zyski w założeniu są reinwestowane w jego cele lub we wspólnotę, a nie w celu maksymalizacji zysku lub zwiększenia dochodu udziałowców czy też właścicieli”⁴ Przedsiębiorstwa

³ W ramach serii wydawniczej „Ekonomia Społeczna – Teksty” planowane jest opracowanie dotyczące form prawnych ekonomii społecznej istniejących w innych krajach.

⁴ *Keeping it legal. Legal forms for social enterprises.* Bates, Wells and Braithwaite and Social Enterprise London, London 2003.

społeczne w Anglii przyjmują bardzo różne formy działania zwykłych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek działających na rzecz dobra wspólnoty (*Community Interest Company*), niezarejestrowanych i zarejestrowanych stowarzyszeń, towarzystw, organizacji dobroczynnych (*charity*).

Najnowszym (z 2005 roku) angielskim uregulowaniem dotyczącym przedsiębiorczości społecznej jest *Community Interest Company* – CIC (dosłownie: spółka działająca na rzecz dobra wspólnoty). To nowa forma prowadzenia *non-profit distributing enterprise* (przedsiębiorstwa dystrybucji zysku *non-profit*), dostępna jedynie dla podmiotu działającego na rzecz dobra społecznego.⁵ Powstanie tej nowej formy prawnej poprzedzały szerokie konsultacje i dyskusje z przedsiębiorcami społecznymi prowadzącymi działalność w różnych formach. To właśnie w ich wyniku rząd angielski dostrzegł potrzebę wyodrębnienia nowej, bardziej elastycznej formy prawnej dla osób chcących prowadzić działalność gospodarczą czy handlową dla dobra społecznego (dobra wspólnoty – *community good*). Działalność na rzecz *community good* jest rozumiana szeroko, nie może być działaniem na rzecz konkretnej grupy osób czy na rzecz poszczególnych osób, musi dotyczyć ogółu społeczeństwa.⁶

Głównymi cechami odróżniającymi CIC od zwykłego przedsiębiorstwa są:

- *asset lock* (zablokowanie aktywów). Instrument ten jest gwarancją, że CIC została stworzona w celu działania na rzecz dobra społecznego i że jej majątek będzie wykorzystywany wyłącznie na te cele. Warunek zablokowania aktywów oznacza, że aktywa i zyski muszą być zatrzymywane w CIC (nie mogą być dystrybuowane między udziałowców) i używane wyłącznie na cele dobra społecznego, na reinwestycje – lub przekazywane innej organizacji, którą obowiązuje warunek *asset lock*, np. *charity* czy CIC.⁷ W momencie upadłości lub zakończenia działalności aktywa CIC nie mogą być rozdzielane między członków czy akcjonariuszy, lecz muszą zostać przekazane innej organizacji działającej na rzecz dobra społecznego.
- *community interest test*. Narzędzie to ma potwierdzać, że dana spółka działa na rzecz dobra społecznego. Funkcje kontrolne pełni tzw. *regulator* (organ nadzorujący CIC, o którym dokładniej będzie mowa poniżej). Kontrola w zakresie działalności na rzecz dobra społecznego rozpoczyna się przy rejestracji spółki, kiedy powstaje obowiązek złożenia obok zwykłych (dla innych spółek) formularzy również tzw. *community interest statement* – oświadczenia, iż celem działania tworzonej spółki jest dobro publiczne, a nie zysk

udziałowców. Oświadczenie powinno też zawierać opis przyszłych działań na rzecz dobra publicznego.

- zwiększony (w stosunku do zwykłych przedsiębiorstw) nadzór nad działalnością. CIC są zobowiązane do składania do *regulatora* i instytucji rejestrującej rocznych raportów z osiągniętych korzyści społecznych, zawierających informacje o składzie zarządu, sposobie zaangażowania akcjonariuszy w działalność oraz wszelkich informacji finansowych.

5 R. Spear, From the co-operative to social enterprise: trends in European experience, in: Ed. Borzaga Carlo, Spear Roger Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in development and transition countries. Edizioni31, Trento, Italy, 2004, s. 109.

6 Zob.: <http://www.companieshouse.gov.uk>

7 Dla opisaną zasadę niedystrybuowania zysku między członków używa się także pojęcia *non-profit distributing* (nie prowadząca dystrybucji zysku).

Warunki polskie

W Polsce główne zmiany prawne związane z rozwojem ekonomii społecznej to pojawienie się nowej formy prawnej spółdzielni socjalnych. Jeśli chodzi o fundacje i stowarzyszenia (nazywane w niniejszym tekście organizacjami pozarządowymi), proces zmian prawnych związanych z ich „ekonomizowaniem się” jeszcze się nie rozpoczął. Trudno w tej chwili ocenić jednoznacznie, jakie powinny być to zmiany i czy istnieje potrzeba powołania nowej formy prawnej bądź nowego statusu dla organizacji pozarządowych chcących pełnić funkcję przedsiębiorstwa społecznego.⁸ Pozostaje mieć nadzieję, że ustawodawca w przypadku wprowadzania ewentualnych zmian w przepisach dotyczących organizacji pozarządowych związanych z rozwojem przedsiębiorczości społecznej zachowa takie samo zrozumienie istoty przedsiębiorczości społecznej, jakie wykazał przy okazji ustawy z 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

Niniejsza publikacja ma na celu analizę prawnych uwarunkowań możliwości funkcjonowania organizacji pozarządowych – fundacji i stowarzyszeń – jako przedsiębiorstw społecznych w obecnym stanie prawnym. Analiza ta zostanie przeprowadzona w oparciu o trzy (jak się wydaje kluczowe dla uznania danego przedsiębiorstwa za społeczne) kwestie, będące przedmiotem uregulowań prawnych, a mianowicie:

- przedsiębiorczy aspekt działalności,
- ograniczenia w dystrybucji zysków,
- społeczny charakter celów działalności.

Zagadnienia te znajdują swoje odzwierciedlenie również w kryteriach dla przedsiębiorstwa społecznego wypracowanych przez EMES w ramach projektu *Role of Social Enterprises in Employment Generation in CEE and the CIS*⁹.

8 Z pewnością projekty realizowane przez EQUAL, związane z rozwojem ekonomii społecznej, dostarczą ciekawych pomysłów na rozwiązania prawne dotyczące „ekonomizowania się” organizacji pozarządowych.

9 EMES (2006), *Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and the CIS*. Initial Overview Study, EMES-UNDP (draft report).

EMES przyjęło następujące kryteria dla przedsiębiorstwa społecznego:

Kryteria ekonomiczne: ciągła działalność w zakresie produkcji dóbr i/lub usług, wysoki stopień niezależności, podejmowanie ryzyka ekonomicznego na znaczącym poziomie, minimalny poziom zatrudnienia za wynagrodzeniem.

Kryteria społeczne: wyraźnie określony cel służenia wspólnocie, inicjatywa pochodząca od grup obywateli, moc decyzyjna nie oparta na własności kapitału, dynamika oparta na uczestnictwie, ograniczenie dystrybucji zysków.¹⁰

Obecnie zajmujemy się wyłącznie prawnym-formalnym aspektem owych kryteriów.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa polskiego ekonomiczny (przedsiębiorczy) aspekt działalności organizacji pozarządowych możemy odnaleźć w możliwości prowadzenia przez nie działalności gospodarczej i odpłatnej działalności pożytku publicznego. Innymi słowy, używając kryterium EMES, organizacje pozarządowe zgodnie z przepisami prawa mogą prowadzić ciągłą działalność w zakresie produkcji dóbr i/lub usług. W systemie prawa polskiego możemy odnaleźć także kolejne ważne dla przedsiębiorczości społecznej kryteria: ograniczenie dystrybucji zysków, a także kryterium wyraźnie określonego celu służenia wspólnocie, innymi słowy, określone społeczne cele działalności.

Powstaje zatem pytanie, dlaczego przy istniejących podstawach prawnych tylko około 8% organizacji pozarządowych prowadzi działalność gospodarczą, a około 15% działalność odpłatną pożytku publicznego?

10 Warty uwagi jest tekst J. Herbsta *Kondycja Ekonomii Społecznej w Polsce 2006* w: *Ekonomia Społeczna – Teksty 2006*, w którym autor poddaje analizie wszystkie kryteria EMES w odniesieniu do polskich podmiotów ekonomii społecznej.

Jedną z przyczyn może być to, że prowadzenie działalności gospodarczej i odpłatnej działalności pożytku publicznego przez organizacje pozarządowe jest w sensie prawnym i zwyczajowym ciągle jeszcze niejednoznaczne. Dane Klona/Jawora z badań prowadzonych na reprezentatywnej próbie Polaków jesienią 2005 roku pokazują, że z jednej strony aż 74% obywateli uważa, że stowarzyszenia i fundacje powinny świadczyć wszystkie swoje usługi za darmo, nie pobierając żadnych opłat, z drugiej jednak – 68% skłania się ku opinii, że w celu zdobywania środków na swoją działalność organizacje społeczne powinny móc sprzedawać produkty lub usługi. Przynajmniej w części przypadków można mówić tu o „braku zdecydowania”.

Po stronie organizacji można mówić o specyficznej racjonalizacji – tylko około 2% organizacji prowadzących działalność gospodarczą czy odpłatną odczuwa, że jest to źle odbierane. Natomiast wśród organizacji, które nie prowadzą działalności gospodarczej 15% badanych wskazuje jako przyczynę jej nieprowadzenia obawą przed odejściem od własnej misji, natomiast 13% uważa po prostu, że organizacje nie powinny nic sprzedawać.

Wśród dodatkowych (a właściwie głównych) barier około 40% organizacji wskazuje na trudności związane z pozyskaniem środków na inwestycje, 25% zaś na problemy formalno-prawne, jako na najważniejsze problemy związane z prowadzeniem działalności gospodarczej. Tymi właśnie problemami zajmujemy się poniżej.

Przedsiębiorczy aspekt działalności

Wolność i równość

Zgodnie z prawem polskim organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność gospodarczą. Prawo podmiotowe do prowadzenia działalności gospodarczej przyznane jest przede wszystkim przez art. 20 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r.¹¹, zgodnie z którym „społeczna gospodarka rynkowa oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej”.

Kolejnym uregulowaniem gwarantującym wolność i równość prowadzenia działalności gospodarczej stowarzyszeniom i fundacjom w zakresie prowadzonej przez nie działalności gospodarczej jest ustawa z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Zgodnie z nią „działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana,

handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”¹². Organizacje pozarządowe mogą prowadzić każdy rodzaj działalności gospodarczej, pod warunkiem, że inne przepisy nie zastrzegają do jej prowadzenia określonej formy gospodarczej. W orzecznictwie Sądu Najwyższego możemy znaleźć stanowisko, według którego wolność gospodarcza organizacji pozarządowych jest postrzegana jako „element zmian ustrojowych, w ramach których otworzono jak najszerszy dostęp do działalności gospodarczej dla każdego, kto zechce ją podjąć”¹³.

Niejasne kwestie

Przepisy regulujące kwestie działalności fundacji i stowarzyszeń określają również zasady prowadzenia działalności gospodarczej.

Zgodnie z ustawą z 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach, fundacja może prowadzić działalność gospodarczą w rozmiarach służących realizacji jej celów.¹⁴ Jeżeli ma ona prowadzić działalność gospodarczą, wartość jej środków majątkowych przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może być mniejsza niż 1 000 złotych. Warto podkreślić, iż fundacja może być ustanowiona dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów użytecznych nie tylko społecznie, ale również gospodarczo (w szczególności takich, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami).

Ustawa Prawo o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 r.¹⁵ stanowi, iż stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, według ogólnych zasad określonych w odrębnych przepisach¹⁶. Działalność gospodarcza stowarzyszeń nastrocza więcej wątpliwości, jeśli weźmie się pod uwagę definicję stowarzyszenia, które jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych.

Zarówno fundacje, jak i stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą z chwilą wpisania do rejestru przedsiębiorców stają się przedsiębiorcą w zakresie tej działalności.

12 Art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

13 Postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 1996 r., III CZP 66/96, III CZP 1996/10 poz. 133.

14 Działalność gospodarcza fundacji jest prowadzona w oparciu o ogólne przepisy, m.in. w oparciu o ustawę z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym (regulującą przede wszystkim kwestię rejestracji działalności gospodarczej stowarzyszenia).

15 Dz.U. 1989 nr 20, poz. 104, z późn. zm.

16 Oznacza to, iż do stowarzyszeń mają zastosowanie przede wszystkim przepisy ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej i ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym (regulującej przede wszystkim kwestię rejestracji działalności gospodarczej stowarzyszenia).

11 Dz.U. nr 78, poz. 483.

Niestety przepisy te pozostawiają mnóstwo wątpliwości interpretacyjnych odnośnie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez organizacje pozarządowe. W praktyce zagadnienie to podlega rozmaitym interpretacjom zarówno w literaturze, jak i w orzecznictwie. Może stanowić to przeszkodę dla ekonomizowania się organizacji pozarządowych. Należy przy tym zauważyć, iż w praktyce interpretacje przepisów dotyczących stowarzyszeń bądź fundacji stosuje się w odniesieniu do obydwu podmiotów.¹⁷

Możemy wyróżnić następujące interpretacje prawne przepisów o działalności gospodarczej organizacji pozarządowych (zgodne z aktualną linią orzecznictwa Sądu Najwyższego):

- Działalność gospodarcza nie może być celem organizacji, a jedynie środkiem służącym do osiągnięcia celów statutowych, musi pozostawać w ścisłym związku z działalnością statutową;
- Przedmiot działalności gospodarczej może się pokrywać z przedmiotem działalności statutowej;
- Działalność gospodarcza może mieć jedynie uboczny, służebny charakter w stosunku do działalności głównej, jaką jest działalność statutowa;
- Organizacje pozarządowe są przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów prawa polskiego.

Interpretacja pierwsza wydaje się nie stanowić zagrożenia dla „ekonomizowania się” organizacji pozarządowych, co więcej, wydaje się ona raczej być zgodna z kryterium wyraźnie określonego celu społecznego. Organizacja pozarządowa chcąc działać jako przedsiębiorstwo społeczne powinna bowiem zawsze kierować się nadrzędnym, społecznym celem. Innymi słowy, w przypadku organizacji pozarządowych zysk wypracowany z działalności gospodarczej zawsze będzie środkiem do realizacji celów statutowych. Natomiast pozostawianie działalności gospodarczej w ścisłym związku z działalnością statutową jest ograniczeniem, które zapewnia realizację celów społecznych. Zapobiega prowadzeniu działalności zupełnie niezwiązanej z działalnością statutową, co może powodować odchodzenie organizacji od celów statutowych.

Interpretacja druga jest związana z nową linią orzecznictwa, która jest obecna od 2000 roku, kiedy to Sąd Najwyższy wypowiedział się w kwestii rozdzielenia przedmiotu działalności gospodarczej od działalności statutowej fundacji, określając, iż nie ma kryterium ustawowego, które nakazywałoby rozdzielenie tych dwóch sfer działalności.¹⁸ Jest to interpretacja niezwykle ważna z punktu widzenia rozwoju ekonomii społecznej. W praktyce oznacza ona po prostu możliwość realizowania celów statutowych za pomocą prowadzenia

działalności gospodarczej. Innymi słowy, pozwala na połączenie dwóch sfer działalności organizacji pozarządowych: ekonomicznej i społecznej. Tę tendencję interpretacyjną (a właściwie jej zgodność z praktyką działania organizacji) potwierdzają wyniki badania z 2005 roku, zgodnie z którymi wśród 55% przypadków organizacji prowadzących działalność gospodarczą zakres tej działalności pokrywa się z działalnością statutową.

Niestety interpretacja trzecia wydaje się stanowić zagrożenie dla rozwoju przedsiębiorczości społecznej prowadzonej przez organizacje pozarządowe. Zgodnie z nią organizacja pozarządowa realizująca swoje cele statutowe za pomocą działalności gospodarczej (innymi słowy organizacja pozarządowa będąca przedsiębiorstwem społecznym) działa niezgodnie z prawem.¹⁹ Jest to związane nie tylko z naruszeniem ubocznego charakteru prowadzonej działalności, ale także działaniem sprzecznym z założeniem iż efekty działalności gospodarczej mają tylko uzupełniać środki przeznaczone na działalność statutową²⁰.

Tym samym ta ostatnia, trzecia interpretacja powoduje, iż organizacje pozarządowe mają prowadzić przede wszystkim działalność w sferze redystrybucji, natomiast działalność gospodarczą jedynie na zasadzie ubocznej, uzupełniającej. Interpretacja ta odmawia organizacjom pozarządowym możliwości bycia przedsiębiorstwem społecznym. Nie trzeba podkreślać, iż to właśnie idea wyjścia trzeciego sektora poza dotychczasową działalność redystrybucyjną w kierunku wolnego rynku i przedsiębiorczości jest istotą przedsiębiorczości społecznej.

Jest ona niezwykle ważna z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorczości społecznej. Albowiem odmówienie fundacjom i stowarzyszeniom bycia przedsiębiorcą jest równoznaczne z odmówieniem im korzystania z praw do wolności i równości określonych przez ustawę z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej²¹. W przypadku stowarzyszeń istnieje pewna istotna niejasność – jak organizacja o celach niezarobkowych może być przedsiębiorcą? Podobne argumenty pojawiają się w odniesieniu do fundacji. Wiele interpretacji, jakie możemy odnaleźć w orzecznictwie, wskazuje cele niezarobkowe jako na argument przeciw możliwości bycia przedsiębiorcą przez organizacje pozarządowe.²² Obec-

17 Por. chociażby stanowisko Sądu Najwyższy postanowieniu z 19 czerwca 1996 r. – III CZP 66/96 Postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2000 r., ICKN 886/98, OSNC 2001/6, poz. 91.

18 Postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2000 r., ICKN 886/98, OSNC 2001/6, poz. 91, Postanowienie Sądu Najwyższego z 7 maja 2002 r., ICKN 162/2001, *LexPolonica*.

19 Takie stanowisko możemy znaleźć w orzecznictwie Sądu Najwyższego: Postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 1996 r., III CZP 66/96, III CZP 66/96, OSNC 1996/10 poz. 133.

20 Postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 2000 r., ICKN 886/98, OSNC 2001/6, poz. 91.

21 Dz.U. nr 173, poz. 1807 z późn. zmian.

22 Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 25 listopada 1993 r., SA/P 1844/93, SA/P 1844/93 Monitor Podatkowy 1994/5 str. 154; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 24 marca 1994 r., SA/P 1851/93, Monitor Podatkowy 1994/7 str. 212.

ne prawodawstwo i orzecznictwo wskazuje jednak na uznanie organizacji pozarządowych za przedsiębiorców.²³

Kończąc rozważać tę kwestię należy zauważyć, że argumentem przemawiającym za możliwością ekonomizowania się bez ograniczeń i wątpliwości interpretacyjnych w systemie prawa polskiego może być możliwość prowadzenia przez organizację pozarządową jednoosobowych spółek kapitałowych, tj. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością czy spółki akcyjnej, które nie podlegają żadnym ograniczeniom (oczywiście chodzi o ograniczenia opisywane w tym opracowaniu), co więcej przenoszą ciężar ryzyka ekonomicznego z organizacji na spółkę. Jednakże z uwagi na fakt, iż kapitał zakładowy spółki powinien wynosić co najmniej 50 000 zł, kondycja finansowa organizacji pozarządowych nie pozwala im skorzystać z tej możliwości.

Trójpodział

Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie²⁴ wprowadziła trójpodział działalności organizacji pozarządowych na statutową nieodpłatną działalność pożytku publicznego, statutową odpłatną działalność pożytku publicznego oraz działalność gospodarczą.

Działalność odpłatna pożytku publicznego jest sposobem wykonywania działalności statutowej organizacji pozarządowej. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest działalność w zakresie wykonywania zadań należących do sfery zadań publicznych, za którą organizacja pobiera wynagrodzenie. Działalnością odpłatną pożytku publicznego jest również sprzedaż towarów lub usług wytworzonych (świadczonej) przez osoby bezpośrednio korzystające z działalności pożytku publicznego, w szczególności w zakresie rehabilitacji oraz przystosowania do pracy zawodowej osób niepełnosprawnych, a także sprzedaż przedmiotów darowizny na cele prowadzenia działalności pożytku publicznego. Działalność odpłatna pożytku publicznego jest działalnością gospodarczą, jeśli wynagrodzenie z tytułu działalności odpłatnej jest w odniesieniu do działalności danego rodzaju wyższe od tego, jakie wynika z kalkulacji bezpośrednich kosztów tej działalności lub wynagrodzenie osób fizycznych z tytułu zatrudnienia przy wykonywaniu statutowej działalności nieodpłatnej oraz działalności odpłatnej przekracza

1,5-krotność przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego w sektorze przedsiębiorstw ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za rok poprzedni.

Z punktu widzenia ekonomii społecznej zaletą tego rozróżnienia jest z pewnością uregulowanie dyskusyjnej kwestii, mianowicie uznanie, iż działalność statutowa może być działalnością odpłatną. Ta stosunkowo nowa forma powstała w odpowiedzi na zapotrzebowanie organizacji pozarządowych, zwłaszcza tych świadczących usługi społeczne. Biorąc pod uwagę dane z badania Stowarzyszenia KLON/JAWOR dotyczące kondycji finansowej sektora z 2006 roku można śmiało stwierdzić, iż potrzeba wprowadzenia tej formy działalności rzeczywiście istniała. Liczba organizacji pozarządowych prowadzących odpłatną działalność statutową w porównaniu z 2004 rokiem wzrosła dwukrotnie: obecnie działalność tę prowadzi 15% organizacji pozarządowych. Dla przypomnienia – liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność gospodarczą wynosi 8% (tj. dwa razy mniej niż w roku 2004).

Z drugiej strony trójpodział prowadzi do wniosku, że działalność gospodarcza nie jest działalnością statutową w części obejmującej działalność pożytku publicznego. Wprowadzenie odpłatnej działalności statutowej wiąże się z nową definicją działalności gospodarczej organizacji pozarządowych prowadzących działalność pożytku publicznego, którą jest działalność odpłatna, niebędąca odpłatną statutową działalnością pożytku publicznego²⁵. Tym samym ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wskazuje, że przedmiot działalności gospodarczej i działalności statutowej w części obejmującej działalność pożytku publicznego nie może być tożsamy. Co najmniej utrudnia to realizację w sferze pożytku publicznego założeń przedsiębiorczości społecznej, gdzie działalność gospodarcza jest nieodłącznie związana z realizacją celów społecznych.

W praktyce może to jednak wyglądać różnie – po pierwsze, w ogólnej perspektywie możliwe jest „ekonomizowanie” się w oparciu o działalność odpłatną (pozwala ona pokryć koszty działalności), ale problematyczne jest już inwestowanie związane z działalnością. Po drugie – ów wymóg rozdzielności zakresów działań nie oznacza, że nie mogą one mieć charakteru pokrewnego. Owa rozdzielność skutkuje tym, że nie jest możliwe realizowanie działalności statutowej wyłącznie za pomocą działalności gospodarczej, ale ta ostatnia, prowadzona nawet „obok”, pozwala uzyskać środki na działalność, a zatem wypełnia podstawowe „aksjologiczne” kryterium przedsiębiorczości społecznej – wzmacnia suwerenność organizacji.

23 Wyrok Sądu Najwyższego z 22 października 2003 r., II CK 16/2002, OSNC 2004/11 poz. 186, Postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 1996 r., III CZP 66/96, OSNC 1996/10 poz. 133. Zgodnie z art. 43 kodeksu cywilnego przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Art. 2 ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji stanowi, iż przedsiębiorcami, w rozumieniu ustawy, są osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej, które prowadzą chociażby ubocznie działalność zarobkową lub zawodową uczestnicząc w działalności gospodarczej. Przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje osobowość prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Art. 5 ust. 2 ustawy z 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze: przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna albo jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

24 Dz.U. z 2003 r. nr 96, poz. 873.

25 H. Izdebski, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Komentarz, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pożytku Publicznego, Warszawa 2003, s. 47.

Konsekwencją trójpodziału jest zapis art. 20 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, stosownie do którego organizacją pożytku publicznego może być organizacja pozarządowa, która spełnia ustawowe wymogi, wśród których jest warunek nieprowadzenia działalności gospodarczej albo prowadzenia działalności gospodarczej w rozmiarach służących realizacji celów statutowych. Jest to powtórzenie przepisu ustawy o fundacjach, o nieokreśloności którego była wyżej mowa. I znowu – interpretacja przepisów ma ogromny wpływ na rozwój przedsiębiorczości społecznej wśród organizacji pozarządowych. Jeśli przyjmujemy, że dopóki cel zarobkowy nie dominuje nad celem statutowym, działalność gospodarcza mieści się w rozmiarach realizacji celów statutowych²⁶, to powstanie pytanie, jak interpretować sytuację (będącą kwintesencją idei przedsiębiorczości społecznej), gdy wpływy z działalności gospodarczej są głównym rodzajem finansowania organizacji pozarządowej, a cele statutowe są osiąganymi przede wszystkim w ramach prowadzenia działalności gospodarczej (tzn. przedmiot działalności statutowej jest tożsamy z przedmiotem działalności gospodarczej). Czy oznacza to, że działalność gospodarcza dominuje nad działalnością statutową, czy może po prostu, że działalność gospodarcza jest formą wykonywania działalności statutowej, nie powinna być zatem dyskryminowana i traktowana jako zło konieczne?

Ograniczenie dystrybucji zysku

Zakazy

W prawie polskim kryterium ograniczenia dystrybucji zysków wprowadzono poprzez uregulowania art. 34 ustawy Prawo o stowarzyszeniach z 7 kwietnia 1989 r.²⁷, zgodnie z którym: dochód z działalności gospodarczej stowarzyszenia służy realizacji celów statutowych stowarzyszenia, a dochód nie może być przeznaczony do podziału między jego członków. Przy czym zakaz ten zgodnie z linią orzecznictwa oznacza, iż ten dochód nie może być przeznaczony do podziału między jego członków nawet wówczas, gdy są oni pracownikami stowarzyszenia.²⁸

Także ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określa zasady korzystania przez organizacje pożytku publicznego z dochodu pochodzącego z działalności gospodarczej, który musi być w całości przeznaczony na cele

statutowe. Co więcej, organizacja pożytku publicznego nie może:

- udzielać pożyczek lub zabezpieczania zobowiązań majątkiem organizacji w stosunku do jej członków, członków organów lub pracowników oraz osób, z którymi pracownicy pozostają w związku małżeńskim albo w stosunku pokrewieństwa lub powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo są związani z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, zwanych dalej „osobami bliskimi”,
- przekazywać majątku na rzecz ich członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich, na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, w szczególności jeżeli przekazanie to następuje bezpłatnie lub na preferencyjnych warunkach,
- wykorzystywać majątku na rzecz członków, członków organów lub pracowników oraz ich osób bliskich na zasadach innych niż w stosunku do osób trzecich, chyba że to wykorzystanie bezpośrednio wynika ze statutowego celu organizacji,
- zakupywać na szczególnych zasadach towarów lub usług od podmiotów, w których uczestniczą członkowie organizacji, członkowie jej organów lub pracownicy oraz ich osoby bliskie.

Granice zakazów

Warto przy tej okazji wspomnieć, iż projekt ustawy o fundacjach z 7 września 2006 r. proponuje stosowanie w przypadku fundacji powyższych uregulowań odnoszących się do organizacji pożytku publicznego. Stanowisko Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych (OFOP) w odniesieniu do projektu ustawy o fundacjach wskazuje na potrzebę dodania do artykułu mówiącego o przeznaczeniu całości dochodu z działalności gospodarczej na realizację celów statutowych postanowień umożliwiających przeznaczanie dochodu również na utrzymanie i rozwój działalności gospodarczej w rozmiarach służących realizacji swych celów statutowych, z zastrzeżeniem przepisów o podatku dochodowym od osób prawnych.

Organizacje pozarządowe poruszyły tu niezwykle istotną kwestię związaną z pytaniem, jak daleko ustawodawca powinien się posunąć w nakładaniu ograniczeń i zakazów na organizacje prowadzące działalność gospodarczą i czy w związku z celem głównym not-for-profit możemy odmawiać organizacjom pozarządowym prowadzącym działalność gospodarczą bycia „w pełni” przedsiębiorcami?

Oczywistym jest, że ograniczenia powyższe mają swoje uzasadnienie w dbałości o przejrzystość działania organizacji pozarządowych, mają również przeciwdziałać porzucaniu przez organizacje osiągnięcia celów statutowych na rzecz maksymalizacji zysku. Nie należy jednak zapominać, iż organizacje pozarządowe, które chcą prowadzić działalność

26 Por. H. Izdebski, M. Małek, Formy prawne podejmowania i prowadzenia działalności służącej realizacji celów społecznie użytecznych poza sektorem finansów publicznych, w szczególności w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych, w świetle idei ekonomii społecznej i obowiązującego stanu prawnego, opracowanie wykonane na zlecenie Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2005.

27 Dz.U. 1989 nr 20, poz. 104, z późn. zm.

28 Uchwała Sądu Najwyższego z 27 lutego 1990 r., III PZP 59/89, OSNC 1990, nr 10-11, poz. 126.

gospodarczą, powinny mieć możliwość inwestowania w nią, albowiem bez inwestycji nie ma zysku. Dodanie proponowanego przez OFOP zapisu o możliwości przeznaczania dochodu z działalności gospodarczej również na utrzymanie i rozwój tej działalności byłoby „ukłonem” w stronę przedsiębiorczości społecznej.

Reinwestycje

Kwestia ograniczeń dystrybucji zysku jest związana z różnicą pomiędzy zwykłym a społecznym przedsiębiorcą. Celem tradycyjnie rozumianego przedsiębiorcy jest zysk sam w sobie, jego maksymalizacja, w celu przekazania go właścicielowi. Natomiast w przypadku przedsiębiorcy społecznego dochody z działalności przeznaczane są zawsze ostatecznie na cel społeczny (osiągany poprzez działalność gospodarczą).

Jeśli przyjrzymy się ustawodawstwu krajów, gdzie przedsiębiorczość społeczna jest rozwinięta, zobaczymy, iż podobnie jak w Polsce zakaz dystrybucji oznacza zakaz nawet pośredniego podziału zysku między członków, pracowników, zarząd, fundatorów organizacji, partnerów itd. Takie regulacje możemy znaleźć między innymi w przepisach dotyczących angielskiego *Community Interests Company* oraz we włoskiej regulacji odnoszącej się do przedsiębiorstw społecznych. Regulacje te zakazują właściwie każdej formy przekazywania zysków. Jednakże nie są to jedyne przepisy odnoszące się do dystrybucji zysku, istnieją też regulacje nakazujące, jak to jest w przypadku polskim, przekazywanie zysków na cele społeczne, z tą różnicą, iż zyski powinny być także reinwestowane w celu zwiększenia aktywów działalności gospodarczej.

Spółeczny charakter celów działalności

Zdefiniowane cele

Zaletą systemu polskiego jest fakt ustanowienia przez prawo katalogu działań, jakie uznaje się za znajdujące się w sferze zadań publicznych. Zadania te określone są w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, są to:

- pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- zapewnienie zorganizowanej opieki byłym żołnierzom zawodowym, którzy uzyskali uprawnienie do emerytury wojskowej lub wojskowej renty inwalidzkiej, inwalidom wojennym i wojskowym oraz kombatanom;
- działalność charytatywna;

- podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej;
- działalność na rzecz mniejszości narodowych;
- ochrona i promocja zdrowia;
- działanie na rzecz osób niepełnosprawnych;
- promocja zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy;
- upowszechnianie i ochrona praw kobiet oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn;
- działalność wspomagająca rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości;
- działalność wspomagająca rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- nauka, edukacja, oświata i wychowanie;
- krajoznawstwo oraz wypoczynek dzieci i młodzieży;
- kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i tradycji;
- upowszechnianie kultury fizycznej i sportu;
- ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego;
- porządek i bezpieczeństwo publiczne oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym;
- upowszechnianie wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa;
- upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji;
- ratownictwo i ochrona ludności;
- pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i zagranicą;
- upowszechnianie i ochrona praw konsumentów;
- działania na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami;
- promocja i organizacja wolontariatu;
- działalność wspomagająca technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe oraz inne określone podmioty.

Ustawa o fundacjach z kolei wskazuje, dla jakich, zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej, celów może być ustanowiona fundacja, są to cele społecznie lub gospodarczo użyteczne, w szczególności takie, jak: ochrona zdrowia, rozwój gospodarki i nauki, oświata i wychowanie, kultura i sztuka, opieka i pomoc społeczna, ochrona środowiska oraz opieka nad zabytkami.

Główny cel

Należy dostrzec pozytywny wymiar określonych powyżej celów działania organizacji pozarządowych. Uregulowania te definiują cele społeczne działalności organizacji, określają zarazem problemy, z jakimi organizacje pozarządowe powinny się zmagać. Pomimo tego faktu oraz pamiętając, iż celem ograniczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej jest dbałość o osiągnięcie celów społecznych,

paradoksalnie prawo polskie nie stworzyło tak naprawdę mechanizmu badania stopnia osiągalności tych celów. System kontroli zorientowany jest wyłącznie na sprawdzanie, czy prawo zostało złamane, czy zysk nie został „wyprowadzony” z organizacji, ale już nie sprawdzanie, czy cele statutowe są osiągnięte, czy beneficjenci (lub klienci) organizacji uzyskali satysfakcjonującą pomoc.

Kryterium dystrybucji zysku nie jest jedynym sposobem na odróżnienie fundacji czy stowarzyszenia prowadzących działalność gospodarczą od zwykłych przedsiębiorstw. Innym istotnym kryterium powinien być cel działania. Takie kryterium stosuje się w systemach prawnych innych państw, np. w systemie angielskim. Poddając dany podmiot tzw. „testowi głównego celu” badamy, czy i w jaki sposób realizuje swoje cele statutowe.

Anglicy w odróżnieniu od Polaków nie zatrzymali się na sprawdzaniu, czy zysk jest przekazywany na działalność statutową. Po pierwsze, dostrzegając ważną rolę przedsiębiorstw społecznych stworzyli wprost możliwość reinwestowania zysku nie tylko w cel statutowy, ale też w działalność gospodarczą. Po drugie, mechanizm kontroli zawiera tzw. *community interest test*. Narzędzie to ma potwierdzać, że dane przedsiębiorstwo działa na rzecz dobra społecznego. Jak wyżej wspomniano, funkcje kontrolne pełni tzw. *regulator* (organ nadzorujący), który już przy rejestracji bada, w jaki dokładnie sposób przedsiębiorca społeczny osiąga (lub ma zamiar osiągnąć) deklarowane wcześniej cele społeczne.

Uwagi końcowe

Biorąc wszystko to pod uwagę należy zauważyć, iż barierą dla rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce są po pierwsze przepisy, które pozostawiają wiele niejasności, choćby poprzez niedookreślone zwroty typu: „prowadzenie działalności gospodarczej w rozmiarach służących realizacji celów statutowych”.

Po drugie fakt, iż ustawodawca uparcie koncentruje swoje zainteresowania związane z działalnością gospodarczą na tropieniu potencjalnych zagrożeń, a nie możliwości, jakie daje przedsiębiorczość społeczna. Obecne uregulowania odnoszące się do działalności gospodarczej fundacji i stowarzyszeń są zorientowane na zakazy, prawo polskie nie stymuluje organizacji do „ekonomizowania się”, ale raczej poprzez zakazy i konstrukcję przepisów wskazuje, iż prowadzenie działalności gospodarczej jest nienaturalne dla organizacji pozarządowych i stoi w sprzeczności z celami statutowymi.

Ponadto niezwykle istotne jest dokonanie rozróżnienia na cele działalności statutowej fundacji (cele główne), któ-

re z pewnością są celami not-for-profit i na środki służące do osiągnięcia tych celów – działalność gospodarczą. Co więcej, należy zauważyć, iż organizacja pozarządowa może prowadzić działalność gospodarczą realizując swoje cele główne, a nie jedynie przeznaczać środki finansowe z tej działalności na realizację celów statutowych.

Uproszczeniem wydaje się zatem stwierdzenie, że organizacja działająca nie dla zysku nie może prowadzić działalności gospodarczej i być w tym zakresie przedsiębiorcą. Co prawda, istotą powadzenia działalności gospodarczej jest osiągnięcie zysku, bez względu na osobę prawną, która tę działalność prowadzi. Jednakże różnica pomiędzy organizacjami pozarządowymi a zwykłymi przedsiębiorcami tkwi przede wszystkim w ostatecznym celu ich działalności zarobkowej, którym zawsze jest realizacja celów społecznych. Wszelkie inne różnice, w tym zakaz dystrybucji zysków, są tylko pochodną wynikającą z celu głównego.

Bibliografia

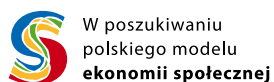
- Arczevska Magdalena, *Nie tylko jedna ustawa Prawo o organizacjach pozarządowych*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2005
- Ceglarski Andrzej, *Organizacje pożytku publicznego*, Wydawnictwo Prawnicze LeisNexis, Warszawa 2005
- Comi Roman, *Działalność gospodarcza organizacji pozarządowych*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Warszawa 2001
- Herbst Jan, *Kondycja Ekonomii Społecznej w Polsce 2006* w: *Ekonomia Społeczna – Teksty 2006*, Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych, Warszawa 2006
- Izdebski Hubert, *Fundacje i stowarzyszenia. Komentarz. Orzecznictwo. Skorowidz*, AJP Partners s.c., Łomianki 2001
- Izdebski Hubert, *Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Komentarz*, Ministerstwo Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Pożytku Publicznego, Warszawa 2003
- Izdebski Hubert, Małek Monika, *Formy prawne podejmowania i prowadzenia działalności służącej realizacji celów społecznie użytecznych poza sektorem finansów publicznych, w szczególności w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych, w świetle idei ekonomii społecznej i obowiązującego stanu prawnego*, opracowanie wykonane na zlecenie Akademii Rozwoju Filantropii w Polsce, Warszawa 2005
- Red. Irish Leon, Simon Karl, Juszczynski Maciej, *Prawne regulacje działania organizacji pozarządowych*, Forum Inicjatyw Pozarządowych, Warszawa 1999
- Kosikowski Cezary, *Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej Komentarz*, Wydawnictwo Prawnicze LeisNexis, Warszawa 2006
- Nowińska Ewa, du Vall Michał, *Komentarz do ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji*, Wydawnictwo Prawnicze LeisNexis, Warszawa 2005
- Spear Roger, *From the co-operative to social enterprise: trends in European experience*, in: Ed. Borzaga Carlo, Spear Roger *Trends and challenges for Co-operatives and Social Enterprises in development and transition countries*. Edizioni31, Trento, Italy, 2004
- Suski Paweł, *Stowarzyszenia i fundacje*, Wydawnictwo Prawnicze LeisNexis, Warszawa 2005
- Red. Granata Mirosław, *Organizacje pozarządowe w Polsce Podstawy prawno-finansowe*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2000
- Stoczewski Marcin, *Działalność Gospodarcza Fundacji*, Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Warszawa 1998
- *Keeping it legal. Legal forms for social enterprises*. Bates, Wells and Braithwaite and Social Enterprise London, London 2003
- EMES (2006), *Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and the CIS*. Initial Overview Study, EMES–UNDP (draft report)

EKONOMIA SPOŁECZNA TEKSTY jest serią wydawniczą prezentującą teksty ważne z punktu widzenia dyskusji o ekonomii społecznej. Seria powstała w ramach projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”.

Autorzy tekstów to: osoby związane z projektem, osoby aktywnie działające w obszarze ekonomii społecznej, a także przedstawiciele innych środowisk zainteresowanych ekonomią społeczną.

Wszystkie materiały publikowane w serii są dostępne na stronach portalu www.ekonomiaspoleczna.pl.

Niniejszy tekst powstał w ramach projektu „W poszukiwaniu polskiego modelu ekonomii społecznej”, realizowanego przy udziale środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL.

Administratorem projektu jest Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.